

Umetniško doživetje v galeriji

Robi Kroflič
Narodna galerija, 27. 9. 2018

V predavanju nameravam odgovoriti na vprašanja:

- Kaj so osnovne značilnosti umetnosti kot posebne človeške prakse?
- Kaj si lahko obetamo od umetniškega doživetja v pedagoškem procesu?
- Koliko so otroku in mladostniku dostopni umetniški jeziki in kakšna je pri tem vloga umetnikov in kulturno-umetniških institucij?

Ustvarjanje v umetniških jezikih je specifična oblika delovanja v svetu (*praxis*), ki omogoča dostop do uvida, kako voditi svoje življenje, to je do praktične modrosti (*phronesis*). Isto velja tudi za doživetje vrhunske umetnine. Zgodba namreč odgovarja na vprašanje 'čemu', torej na vprašanje o smislu določenega pojava oziroma dejavnosti. Zakaj se torej v šolah učenci ne učijo o pomenu narativnega zapleta (*peripatia*) enako poglobljeno kot o Pitagorovem izreku?

(prosto po J. Bruner (2002). *Making Stories: Law, Literature, Life*. Cambridge in London: Harvard University Press)

Osnovna značilnost umetniške izkušnje

- Umetnina je *simbolna upodobitve eksistencialno ključnih življenjskih izkušenj* v različnih umetniških jezikih, ki jih zaznamujejo
 - *ustvarjalnost domišljije* (Kant, 1999)
 - *igrivost upodabljanja* (Gadamer, 2001)
 - *izkustveno* (Dewey, 1980), *induktivno* (Aristotel, 2005), *hermenevtično* (Gadamer, 2001) *spoznavanje sebe in upodobljenega sveta*.
- Umetniški dogodek je tudi *doživet način vstopanja v svet*, torej posebna življenjska praksa, v katero smo
 - *vklučeni s celim telesom* (Merleau-Ponty, 2006) in s katero lahko
 - *spreminjamo/izboljšamo položaj sebe-v-svetu* (Pallasmaa, 2012).

- Obe plasti umetnine – sporočilnost in udeleženosť v umetniškem dogodku – sta vedno povezani, a vseeno ju je potrebno posebej ozavestiti, saj v pedagoškem kontekstu za vzgojni učinek ni pomembna samo izbira ustrezne umetniške vsebine/sporočilnosti, ampak tudi ustvarjanje okolja, v katerem bo lahko vzniknila celovita bivanjska izkušnja, spodbujena z umetnino (Kroflič, 2018, *O opolnomočenju in subjektifikaciji s pomočjo umetniške izkušnje (pred izidom)*)
- Galerija je danes eden osrednjih avtentičnih prostorov za srečanje z likovno umetnostjo (za urbane umetnosti so to javni prostori v mestu...) in kot tak nenadomestljivo okolje za vznik umetniškega doživljanja
- Od načina organiziranja vodenih ogledov umetnin in organizacije pedagoške dejavnosti je odvisno, ali bo galerija spodbujala ustvarjanje pomenov ob umetninah (Pringle, 2014, *Pedagoški proces pod vodstvom umetnikov v galeriji sodobne umetnosti – razvijanje okvira za ustvarjanje pomena*)

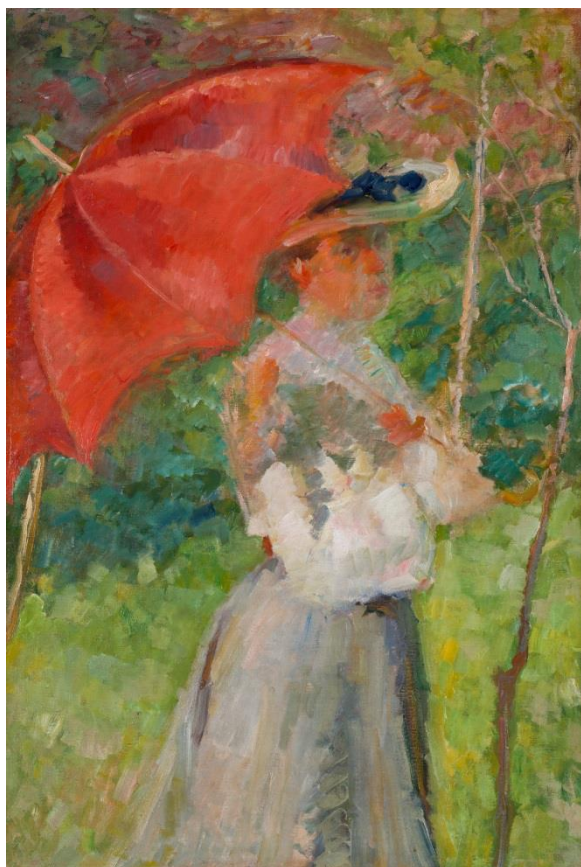
Vzgojni učinki umetniškega doživetja

- Aristotel opredeli umetnino kot upodobitev eksistencialnega dogodka, iz katere zasijeta lepota in resnica
- Vzgojni ideal umetnosti zaradi umetnosti v fenomenologiji in v duhoslovni pedagogiki
 - Vloga umetnosti je v tem, da oblikuje
 - Skupni čut (*common sense*), ki nam omogoča razumeti sporočila duhovne tradicije, torej temeljne vrednote in cilje človeka/človečnosti
 - Takt za praktično delovanje, kot nam ga narekuje moralni čut
 - Sodbe okusa, ki nam omogočajo uživati v estetskih pojavih (lepem)
 - Ima pa umetnost v duhoslovni pedagoški tradiciji še en izjemen pomen
 - Duhovnega razvoja namreč ne dosežemo z discipliniranjem in izobraževanjem oziroma s posnemanjem, ampak z delovanjem in preko njega z oblikovanjem takta kot »občutljivosti in čutečnosti za položaje in ravnanje v njih, za katere nimamo nobenega znanja na podlagi občih načel.« (H. G. Gadamer, 2001, *Resnica in metoda*)

- Vzgoja s pomočjo umetnosti kot induktivne prakse
 - če spodbujanje pozitivnih izkušenj odnosov naklonjenosti in prijateljstva bistveno prispeva k rasti prosocialnih zmožnosti, je umetniška izkušnja po svoji strukturi nekje med konkretno odnosno izkušnjo in posredovanjem vrednot oziroma pogledov na dobro in zlo (Kroflič, 2015, *Hermenevtika fotografske zgodbe*)
 - umetniška izkušnja ne „razlaga“ morale, ampak nam priskrbi konkretne primere moralnega delovanja (Kearney, 2016, *O zgodbah*)

Razumevanje umetniške prakse in doživljanje lepega

(Slovenski impresionisti, Narodna galerija 2008-2009)

...od pozornega opazovanja k mimetičnemu
upodabljanju, razumevanju in ustvarjanju...

Matej Sternen - Rdeči parasol

Otroci drugega starostnega obdobja, Vrtec Vodmat

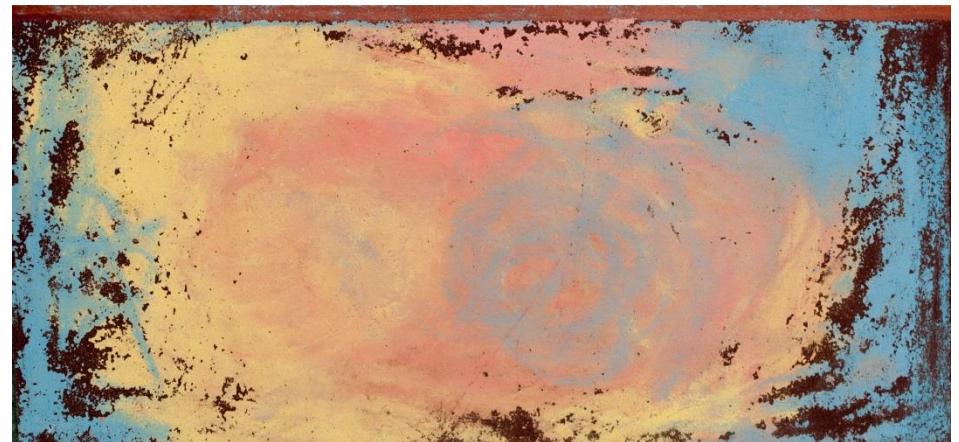
Rihard Jakopič - Študija sonca

Otroci drugega starostnega obdobja, Vrtec Vodmat

Otroci drugega starostnega obdobja,
Vrtec Vodmat

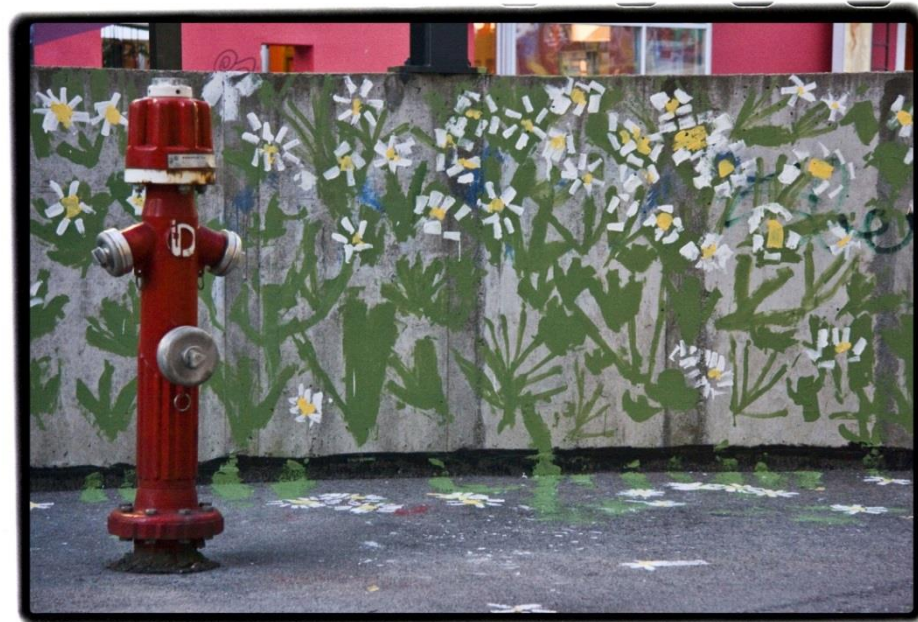
Otroci drugega starostnega
obdobja, Vrtec Vodmat

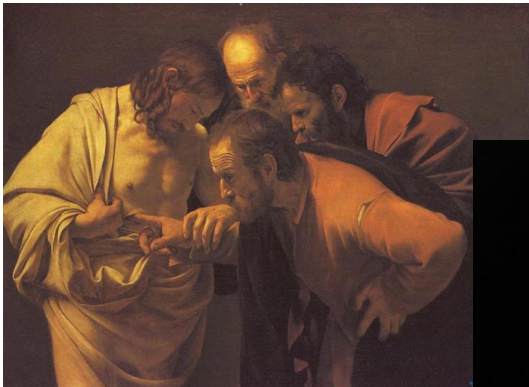

Vstopanje v svet na ozaveščen, angažiran način s pomočjo umetniškega ustvarjanja

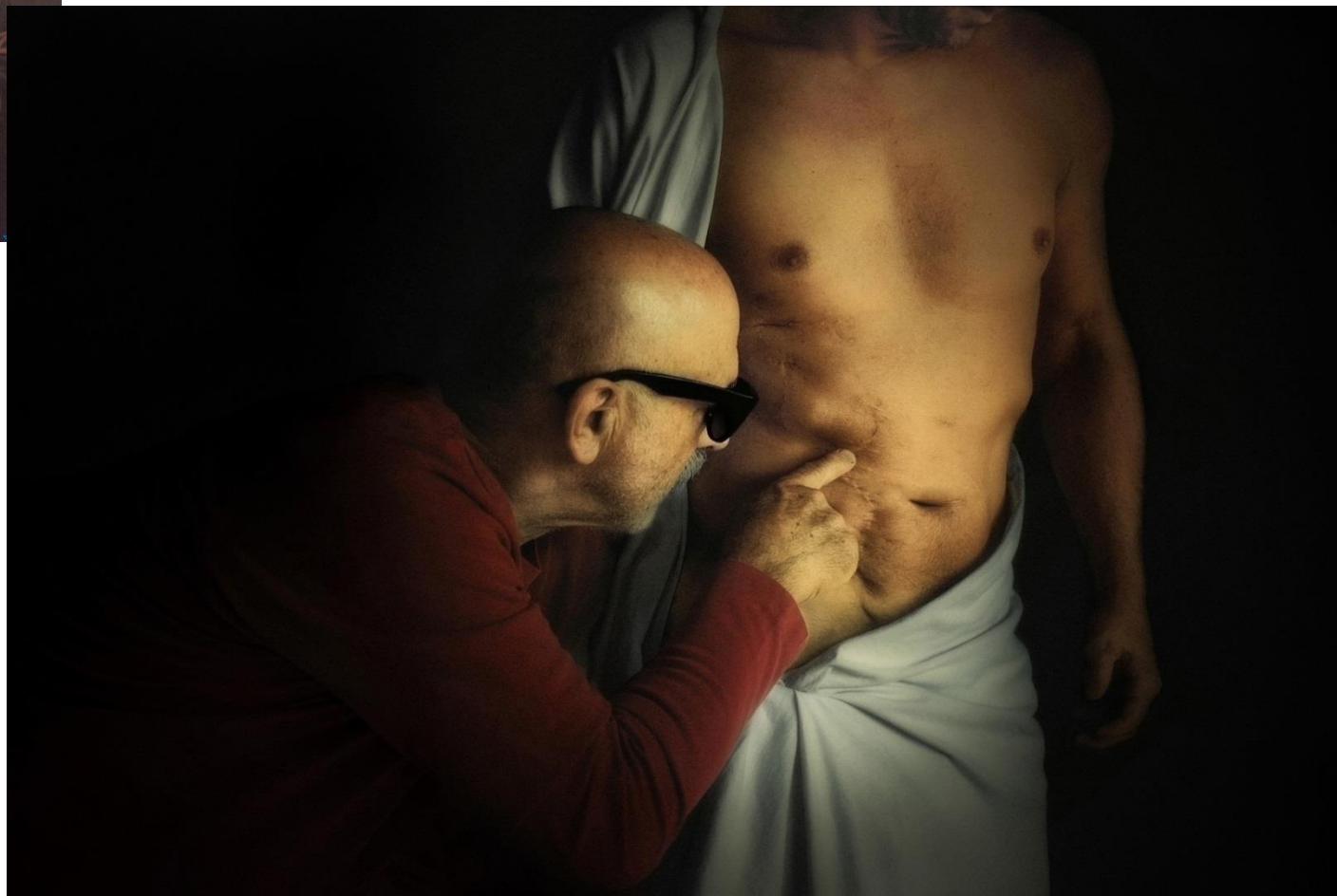

Grafiti Virtualni vrtovi,
Otroci drugega starostnega obdobja,
Vrtec Vodmat

Caravaggio –
Nejevernost sv. Tomaža

© Matej Peljhan – Metamorfoze 4

© Matej Peljhan in Luka Tavčar – Mali princ

<https://www.youtube.com/watch?v=qoVRosFDyGk>

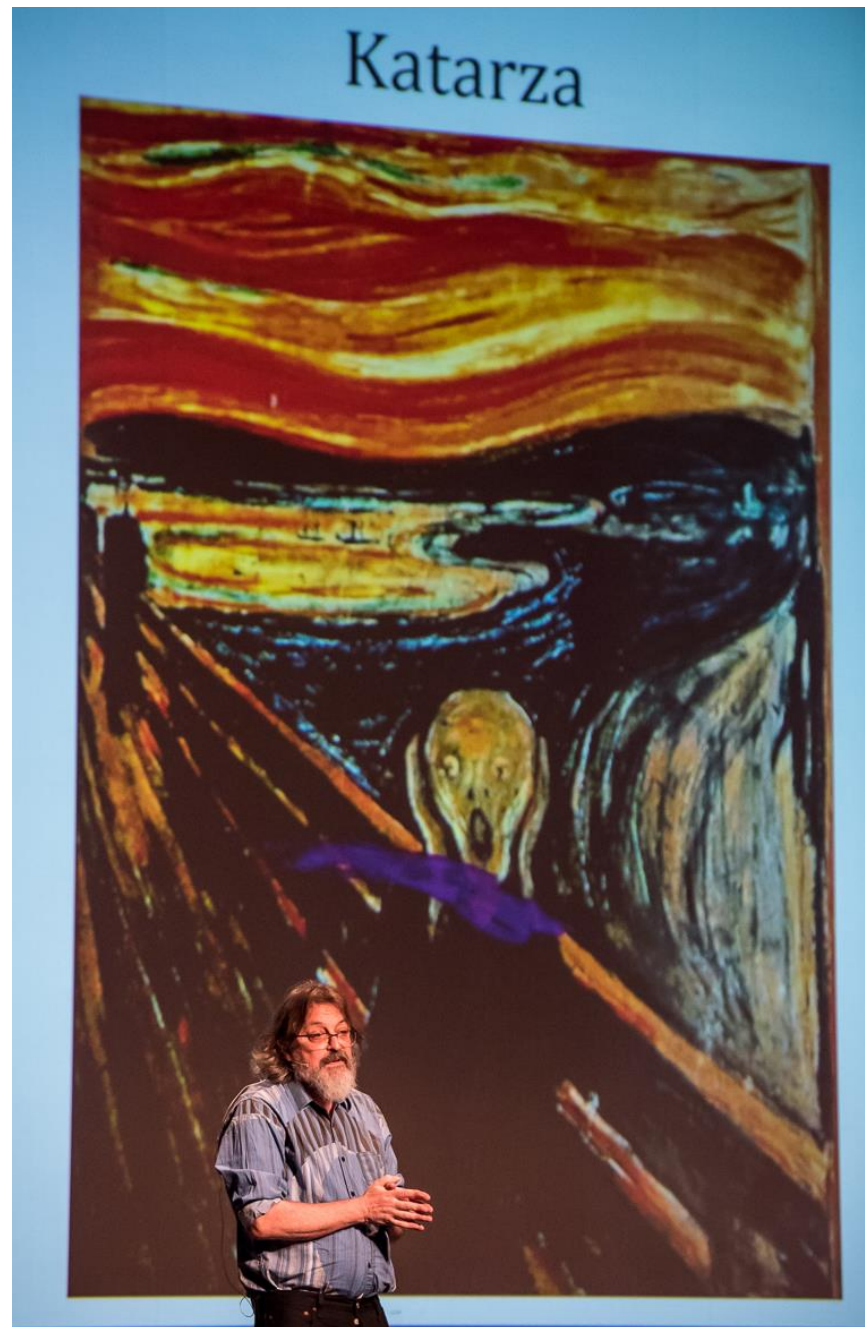

© Nino Rakovič - Selfi

Katarza - za koga?

© Saša Huzjak
Iz predavanja Vzgoja z umetnostjo,
Velika dvorana SNG Maribor (2017)

Načela okvira za ustvarjanje pomena ob umetnini

- Umetniška dela so kot sidro, okrog katerega se ustvarjajo pomeni. Galerijski pedagogi postavijo umetniški predmet v vlogo dejavnega sodelavca v smislu načina iskanja pomena, loveč ravnotežje med tem predhodnim znanjem in izkušnjami gledalca.
- Udeleženci dobijo priložnost neposredne interakcije z umetnino, eksperimentiranja, tveganja in igranja v podpornem okolju.
- Izmenjava med umetnikom-pedagogom in učenci ter med udeleženci in umetnino se začne kot proces vprašanj in odgovorov, ki napreduje v dialog, v katerem se znanje deli in razvija.
- Interpretacij učencev ne presoјamo glede na institucionalni diskurz, temveč glede na sam predmet. Tako je v tem okviru interpretacija legitimna (tudi če nasprotuje ortodoksnejšim branjem), če učenec delo pretrse dovolj, da pride do utemeljene sodbe.

(Pringle, 2014, Pedagoški proces pod vodstvom umetnikov v galeriji sodobne umetnosti – razvijanje okvira za ustvarjanje pomena)

Katere veščine naj spodbujajo pedagoške dejavnosti v umetniški galeriji?

- dejavno opazovanje
- igrivost in tveganje (pripravljenost na neuspeh/delanje napak)
- radovednost
- domiselni odzivi
- pripravljenost na neuspeh/delanje napak
- spontanost in intuicija
- liberalno razmišljanje, svobodno raziskovanje sočasnih tokov zanimanja in kritično mišljenje

(Pringle, 2014, Pedagoški proces pod vodstvom umetnikov v galeriji sodobne umetnosti – razvijanje okvira za ustvarjanje pomena)

Vloga galerije pri ustvarjanju pomena ob umetnini

- Fizični prostor galerije, ureditev posameznih prostorov in akustika vplivajo na možne pedagoške učinke.
- Galerijska filozofija naj bo osredotočena na spodbujanje udejstvovanja učencev. V prevladujočem galerijskem diskurzu, ki postavlja v ospredje prenos teoretičnega znanja ali poučevanje spretnosti fizične izdelave namesto konceptualnega udejstvovanja, se lahko pojavijo težave z umeščanjem okvira za ustvarjanje pomena ob umetnini.
- Na učno izkušnjo vpliva tudi značaj zbirke in kuratorska politika, ki se kaže s postavitvijo razstave. S provokativnimi so-postavitvami del lahko gledalce spodbudimo h kritični presoji, s tem pa omogočimo bolj odprte in pluralne pedagoške procese. Okvir za ustvarjanje pomena ob umetnini učinkovito deluje v galerijah, ki priznavajo, da kuratorske odločitve predstavljajo »eno od več produktivnih fikcij«.

(Pringle, 2014, *Pedagoški proces pod vodstvom umetnikov v galeriji sodobne umetnosti – razvijanje okvira za ustvarjanje pomena*)

Sklepna misel

Za vzbujanje intenzivnih umetniških doživetij je poleg umetnikovega dela pomembno tudi okolje, v katerem so umetnine predstavljene na najbolj avtentičen način. Umetnostna galerija, gledališče, koncertna dvorana, kinodvorana, ulica so prostori, ki dodatno okrepijo doživljanje gledalcev oziroma poslušalcev, če jih z aktivnostmi za otroke in mladostnike ne poskušamo narediti preveč „poučne“.